Nieuw bankrekeningnummer
Nouvel numéro de compte:
BE92 0636 1463 9323

Geluit-Luthinerie

Driemaandelijkse uitgave van de Belgische Luitacademie
Publication trimestrielle de l'Académie belge du Luth

N°79 11/2019

sponsor

Edito

Christine Ballman
Présidente

Le 13 octobre dernier nous avons encore vécu une bien belle journée du luth. Conférence sur le partimento et deux concerts. L'un nous présentait deux instruments qu'on n'a pas l'habitude d'entendre chez nous : la guitare baroque mais surtout cette magnifique petite mandoline au son surprenant ! et le deuxième nous a permis de découvrir la classe de luth de Woluwé autour d'un duo chant et luth avec un beau concert bien équilibré. Vous en trouverez le compte rendu dans cette newsletter. L'assemblée générale a permis de faire sortir quelques idées pour la poursuite de notre association, mais donnez-nous votre avis et parlez-nous de ce qui vous intéresse. Si vous avez peur d'écrire, transmettez votre sujet et je le ferai pour vous ! bonne lecture

Van de redactie

Greet Schamp
Vice voorzitster

We kijken tevreden terug naar onze 23ste luitdag, we konden daar de replica zien van instrumenten gebouwd naar het schilderij van Memling waarover u meer kunt lezen op p. 4, een interview van Gilbert Isbin met Frank Wallace, de nieuwe aflevering van Polyfone benadering volgt in de volgende nieuwsbrief, er is ook een muziekbijlage van André Nieuwlaat met een nieuwe onthulling in de saga over Dowland en een CD met de Moy. Veel leesplezier en vergeet vooral niet om uw lidmaatschap te hernieuwen zie laatste bladzijde en heel hartelijk dank aan een twintigtal leden die dit reeds in orde brachten.

Sommaire / Inhoud

Edito/Van de redactie	p. 1
Agenda	p. 2
Een nieuwe luit voor de engel Koen Becu	p. 4
Frank Wallace interview door G.Isbin	p. 10
Louys de Moy Airs de Cour	p. 14
Fantasia Hirsch Siena door André Nieuwlaat	p.15
Muziekbijlage Supplément musical	p. 15
Zoekertje Petite Annonce	p. 19
Bernhard Hofstötter	p. 19
Luitdag Brussel 23 oct 2019	p. 20
Journée du luth 23 oct 2019	p. 24
Rumeurs	p. 25
CD's	p. 25
Cotisation-Lidmaatschap 2020	p. 26
Colofon	p. 26

Agenda
http://www.lute-academy.be/xlagenda327-nl

RATAS DEL VIEJO MUNDO

3 DECEMBER 2019 CC MAASMECHELEN - BELGIUM
MAART 2020 **ROME - ITALY**
2 MEI 2020 **DE WARANDE - TURNHOUT - BELGIUM**
3 MEI 2020 **DE KERN - WILRIJK - BELGIUM**
JUNI 2020 **PARMA - ITALY**
JUNI 2020 **FESTIVAL CONCENTUS MORAVIAE - CZECH REPUBLIC**
AUGUSTUS 2020 **FESTIVAL DE MÚSICA ANTIGA DELS PIRINEUS - SPAIN**
AUGUSTUS 2020 **LAUS POLYPHONIAE - ANTWERPEN - BELGIUM**
16-18 OCTOBER 2020 **NÆSTVED EARLY MUSIC FESTIVAL - DENMARK**
FEBRUARi 2021 **UTRECHT EARLY MUSIC FESTIVAL TOUR - BELGIUM & THE NETHERLANDS**
MEI 2021 **LUNALIA - MECHELEN - BELGIUM**
Info: https://www.rdvm.org/concerts.html

IMAGO MUNDI: **Lieselot De Wilde**, soprano & **Sofie Vanden Eynde, luit & theorbe**

'A New Advent' : music by o.m. Purcell, Merula, Senfl, Praetorius, Smetryns, Bendimered

24 NOVEMBER 2019, 11H, Sint-Gudulakerk Hamme-Merchtem

1 DECEMBER 2019, 15H, Landgoed huis Schouwenburg 't Harde (NL)

https://www.kasteelconcerten.nl

12 DECEMBER 2019, 20H, Huis van Culturen Molenbeek

http://www.lamaison1080hethuis.be/nl/

15 DECEMBER 2019, 11H, Kasteel Bel-Air Willebroek
http://ccdester.willebroek.be

22 DECEMBER 2019, 11H, Kasteel van Schoten

https://www.ccschoten.be

29 DECEMBER 209, 20H, Park Palace salon Montgomery Gstaad (CH)

Lieselot De Wilde, soprano & **Sofie Vanden Eynde**, lute

Music from the time of Breughel

https://gstaadnewyearmusicfestival.ch/

http://www.scherzimusicali.be/agenda.php?lang=FR Nicolas Achten

Zefiro Torna met Jurgen de Bruyn

31.01.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Channel, Calais (FR - PREMIERE)

01.02.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Channel, Calais (FR)

02.02.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Channel, Calais (FR)

13.02.202020:00

BALSAM

Muziekcentrum De Bijloke, Gent (SOLD OUT)

27.02.202012:30

LES CHAMPIONS DES DAMES

Opera Antwerpen

28.02.202012:30

LES CHAMPIONS DES DAMES

Opera Gent

11.03.202020:00
BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Volcan, Le Havre (FR)

12.03.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Volcan, Le Havre (FR)

13.03.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Volcan, Le Havre (FR)

14.03.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Volcan, Le Havre (FR)

15.03.202020:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Le Volcan, Le Havre (FR)

27.04.202020:30

PAST >| ORALE

LUNALIA - Cultuurcentrum, Mechelen (PREMIERE)

22.05.202000:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Operadagen Rotterdam (NL)

23.05.202000:00

BALSAM - MUZIEKTHEATER

Operadagen Rotterdam (NL)

26.05.202020:00

ECCE HOMO

La Barcarolle, Saint-Omer (FR)

Een nieuwe luit voor de engel

Koen Becu, cursist luitbouw CMB.

De reconstructie van de zessnarige luit van Memlings schilderij "Christus en de musicerende engelen".

Het magistrale drieluik "Christus en de Musicerende engelen" van Memling (1480) is na zestien jaar restauratie weer in zijn oude glorie hersteld.
In dit kader is er project gestart van het Museum voor Schone Kunsten van Antwerpen en de muziekensembles: Oltremontano en Psallentes om het schilderij ook te laten "klinken". Dat wil zeggen dat de zangeressen van Psallentes en de instrumentalisten van Oltremontano muziek zullen brengen uit de tijd toen Memling zijn werk maakte. Ze zullen ook de instrumenten bespelen die afgebeeld zijn. Om dit te helpen realiseren stapte ook nog het Centrum voor Muziekinstrumentenbouw uit Puurs-St.Amands in het project. Meerdere klassen en ook de luitbouwklas hebben zich geëngageerd de niet-blaasinstrumenten na te bouwen.

In dit artikel zullen wij ons tot het afgebeelde middeleeuwse luitje beperken. Het is de luitbouwklas onder de leiding van luitbouwer Dirk De Hertogh, die dit werk zal aanvatten.

1, Historische middeleeuwse luiten zijn er niet bewaard. Wij moeten ons bij de reconstructie dus baseren op teksten en iconografie. Ons voornaamste uitgangspunt is natuurlijk de afbeelding van het instrument op het schilderij.

De Vlaamse "primitieven" zijn uiteraard bekend om hun nauwkeurige manier van schilderen en dit schilderij is daar geen uitzondering op. Het is erg nauwkeurig geschilderd en geeft veel details.

Het instrument staat bijna in frontaal zicht weergegeven. De vervorming door het perspectief is dus miniem.
De ware grootte kennen wij uiteraard niet. Hoe groot waren de engelen precies? Niemand die het weet. Daarom rees het idee om de afmeting van de schalmei, die een paar figuren verder geschilderd is, als maatstaf te nemen. Na omrekening om in dezelfde verhouding van de schalmei (een schalmei in D op 440 Hrz meet nu 39 cm van het rietje tot het laagste pinkgat), bleek de luit een mensuur van 72 cm te hebben. Dat is natuurlijk veel te groot voor een middeleeuwse luit. De houding van de armen van de speler om zo'n groot instrument te bespelen zou ten andere ook anders zijn.
Dus werd geopteerd om een mensuur van 56,5 cm te nemen, wat meer in overeenstemming is met de middeleeuwse luit in G. Een stemming waar wij voor kiezen want natuurlijk geeft een schilderij daar geen uitsluitsel over.
Het schilderij toont ook een instrument met 6 snaren. Nauwkeurig weergegeven (de bassnaar is dikker dan de hoogste). Op het eerste gezicht bleek dat toch niet te kloppen. Het toonaangevende traktaat over de bouw van een laatmiddeleeuwse luit nl. van Arnaut van Zwolle, spreekt enkel over een vijfkorige luit. De twijfel sloeg bij ons toe: heeft Memling er zich snel van af willen maken? En heeft hij daarom zes snaren geschilderd in de plaats van vijf maal twee?
Zeker niet, want er zijn ook zes sleutels geschilderd . Ook in de literatuur vinden wij bij Tinctoris een aanwijzing: hij vernoemt ook zessnarige en zelfs zevensnarige luiten. Alhoewel eerder ongebruikelijk, blijken ze dus toch ook bestaan te hebben.
Voor ons was de kogel door de kerk. Vermits wij het instrument zo nauwkeurig mogelijk willen reconstrueren, kiezen wij resoluut voor de zes snaren. Dit zal zeker gevolgen hebben voor de manier van spelen: in de middeleeuwen – en ook op het schilderij – wordt de luit met een plectrum bespeeld. Dubbele snaren zijn in dit opzicht een voordeel. Ook op de klankeigenschappen zal de andere stemming en het ontbreken van de dubbele snaar (dikwijls aan de baskant in octaven gestemd) een invloed hebben.

2 Het bouwplan:
Er is (waarschijnlijk) geen bouwplan voorhanden, dus moest er een ontworpen en getekend worden. De leidraad werd het traktaat van de al vernoemde Arnaut van Zwolle . De bolling van de onderkant van de klankkast kon geconstrueerd worden volgens het traktaat. De bolling aan de kant van de hals echter, was te cirkelvormig en moest aan het schilderij aangepast worden.

De klankkast is halfcirkelvormig . Hierdoor hebben alle ribben dezelfde vorm. Het aantal ribben is niet te tellen op het schilderij. Wij hebben voor 7 ribben gekozen.
Uiteraard is er ook geen informatie over de bebalking van het klankblad. Hier gingen wij weer te rade bij Van Zwolle.
Het rozet daarentegen is vrij nauwkeurig en gedetailleerd genoeg geschilderd om een goed idee te geven van het origineel.

3 De houtsoorten:
Er zijn weinig bruikbare gegevens uit het schilderij te halen. Het is duidelijk dat het in ieder geval houtsoorten zijn met een “lichte” kleur en wellicht ook van Europese boomsoorten. Dat brengt ons bij esdoorn, gevlamde esdoorn meer bepaald, is duidelijk te herkennen bij de tromba marina, die op hetzelfde paneel afgebeeld staat.
Het rozet is niet uit het blad gesneden zoals bij latere luiten. Ze is dus in het klankgat gelijmd. De kleur ervan verschilt duidelijk van die van het klankblad. Wat ook opvalt, is de smalle inleg van een randje rond de klankkast, in nog een lichtere houtsoort. In haagbeuk? Haagbeuk is een harde houtsoort, veel harder dan het hout van het klankblad en kan dus prima als bescherming van de rand gebruikt worden.
De hals en de sleutelkast zijn ook in esdoorn. Niet gefineerd, zoals bij latere luiten dikwijls gebeurde, maar vol hardhout.
De toets is uit haagbeuk. De fretjes uit darmsnaar.
Voor de snaren zelf, hebben wij het historisch pad wat verlaten en gebruikten wij nylgut, voor de bassnaren loaded nylgut (met metaalpartikels verzwaard). Dit voornamelijk voor het beter op toon blijven dan darmsnaren.
De sleutels zijn uit buxus gedraaid, een sterke en goed te draaien houtsoort.

De klasleerkracht luitbouw Dirk De Hertogh, maakte de werktekening en wij konden aan de slag.

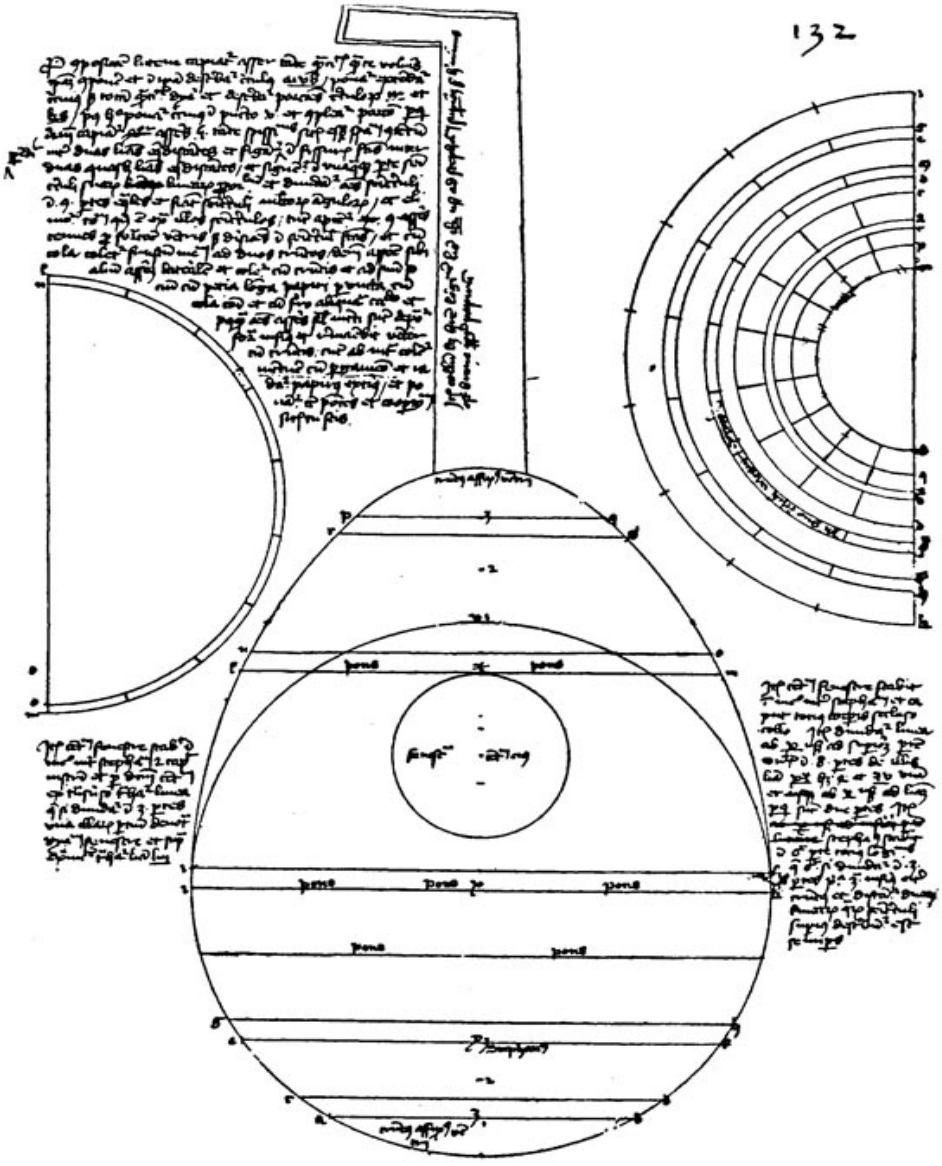

4. De bouw:
De schelp.
Het hout van de ribben wordt in plankjes gezaagd en op dikte geschaafd (1,4 mm).
Wij hebben een mal nodig in de vorm van de ribben zodat alle ribben dezelfde vorm hebben.
Met de figuurzaag worden de ribben uitgezaagd.

Er wordt een mal gemaakt waarop de zeven ribben geplooid worden.
Voor en achter komt een blok, uit lindenhout, waarop de ribben worden gelijmd.
Uiteraard worden de ribben ook onderling verlijmd. Aan het uiteinde komt een afsluitkap (de foto onderaan).
Na afwerken van de ribben met schraapstaal en schuurpapier, kan de schelp van de mal gehaald worden. Langs de binnenkant worden de naden met stevig papier versterkt.

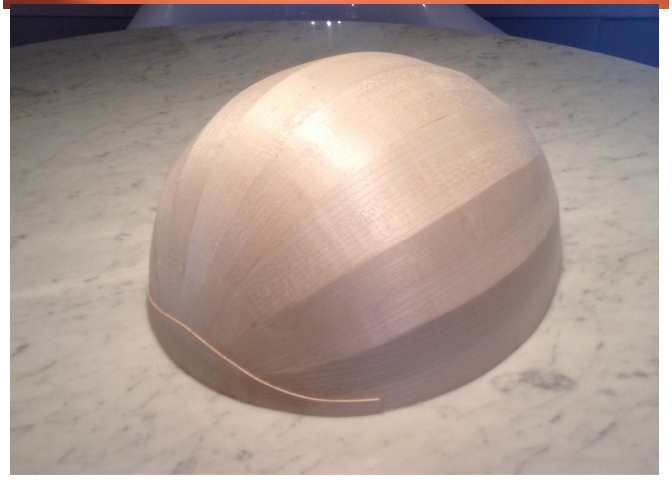

De hals.

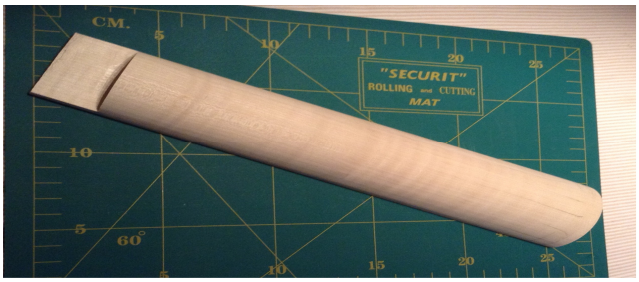

Zoals reeds gezegd wordt de hals gemaakt uit esdoorn. Eerst wordt natuurlijk het hout in een mooi balkje geschaafd. Nadien wordt de achterkant rond geschaafd.

Aan de kant van de schelp wordt de hals schuin afgeschuurd met dezelfde hoek van het blok van de schelp. Later worden die delen aan elkaar gelijmd.

De sleutelkast.

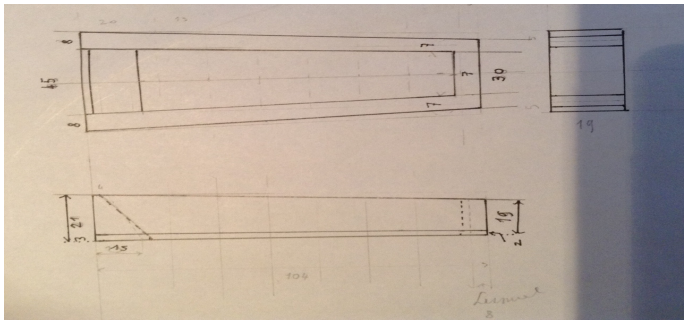

Soms wordt de sleutelkast uit een stuk hout gesneden, hier wordt ze uit verschillende plankjes samen gesteld en nadien gelijmd. Al het lijmwerk gebeurt met warme huidlijm.
De sleutelkast wordt later (wanneer het klankblad gelijmd is), aan de hals gelijmd.

Het klankblad.

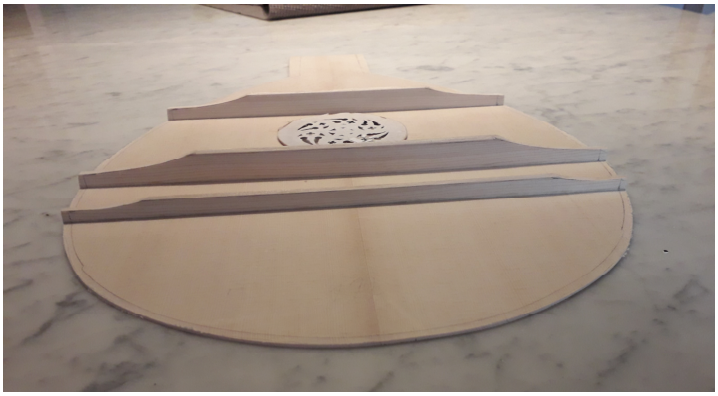

De beide helften worden eerst tot op 3mm geschaafd. Dan worden, de kanten die aan elkaar gelijmd gaan worden, op de haakse schaaf nauwkeurig haaks en recht geschaafd.
De bladhelften worden gevoegd.
Het blad wordt verder op dikte geschaafd en afgewerkt met schraapstaal en schuurpapier. De dikte van het bovenblad is verschillend naargelang van de plaats. Van 2mm aan de halskant over 1,2 mm in het midden tot 1,4 mm aan het andere uiteinde.

Zoals Van Zwolle aangeeft, zetten wij 3 basbalken ter ondersteuning van het klankblad.
Het klankblad kan op de schelp gelijmd worden, maar eerst moeten het rozet en de kam nog gemaakt worden.

Het rozet
Voor de restauratie was er van het rozet weinig te zien, maar nadien is de vorm duidelijk te zien en kan de tekening via vectorisatie op de computer gereconstrueerd worden. Met dank aan de medecursist Lemuel Quirogabdie die daarvoor gezorgd heeft.
Het rozet heeft drie lagen: eerst wordt de bovenste laag gesneden, dan wordt de tweede laag daaronder gelijmd en vervolgens ook uitgesneden. Tot slot komt er onderaan een laag perkament, die eveneens uitgesneden wordt.

Op de foto 1: de bovenste laag

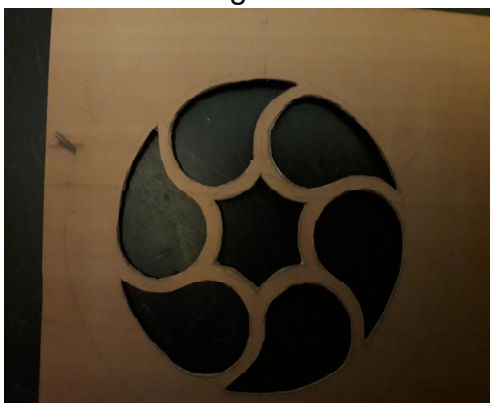

Foto 2: beginnen aan de tweede laag

foto 3: de twee houtlagen zijn uitgesneden.

Foto 4: Dit geheel wordt aan de onderkant van het blad gekleefd.
Houtsoort: gestoomde perelaar.

De kam.

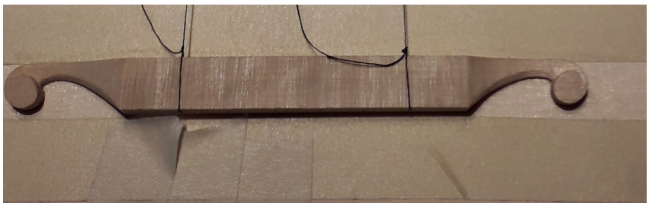

Gestoomde pruimelaar, heeft een zachte roodbruine tint en heel fijne nerven. Het is ook een sterk hout, wat nodig is om de spanning van de snaren te kunnen dragen.
Op een rechthoekig geschaafd balkje wordt de grondvorm getekend en uitgezaagd. De gaatjes voor de snaren worden haaks op de voorkant geboord. In dit geval enkel 6 gaten. De voorkant van de kam blijft haaks op het grondvlak maar de achterkant wordt schuin naar de gaatjes toe, uitgesneden met de beitel.
De versieringen aan de uiteinden worden afgewerkt door ze naar het uiteinde lager te maken. Alles opschuren.

Het lijmen van de kam op het blad is een secuur werkje omdat ten eerste de plaats van de kam juist zo moet zijn, dat de snaren op de juiste plaats op de toets komen en de kam ook juist staat ten opzichte van de basbalken.

Het dichtlijmen van de luit.

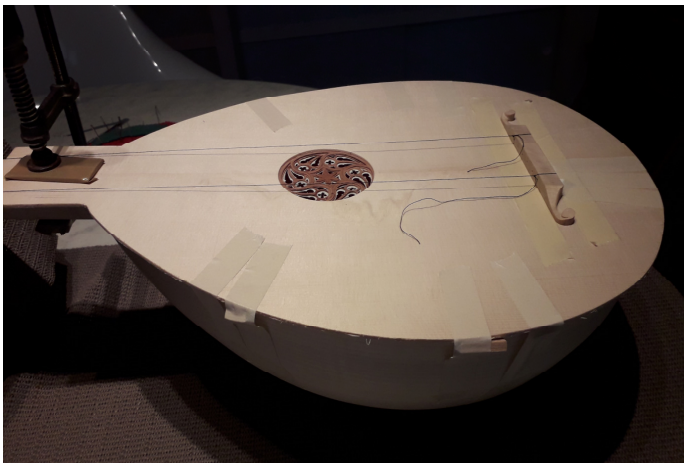

De kopse kanten van de basbalkjes steunen de buitenste ribben en geven daardoor extra stevigheid aan de klankkast. Het hoeft niet gezegd dat bij het lijmen van het blad ook extra aandacht gaat naar het juist positioneren zodat de snaren later op de juiste plaats over de toets komen. Gezien de bolle vorm van de klankkast is het onmogelijk spanklemmen te gebruiken. Het blad wordt met kleefband (die uiteraard stevig aangetrokken wordt) op de juiste plaats geklemd.

Nu wordt ook de sleutelkast aan de hals gelijmd.

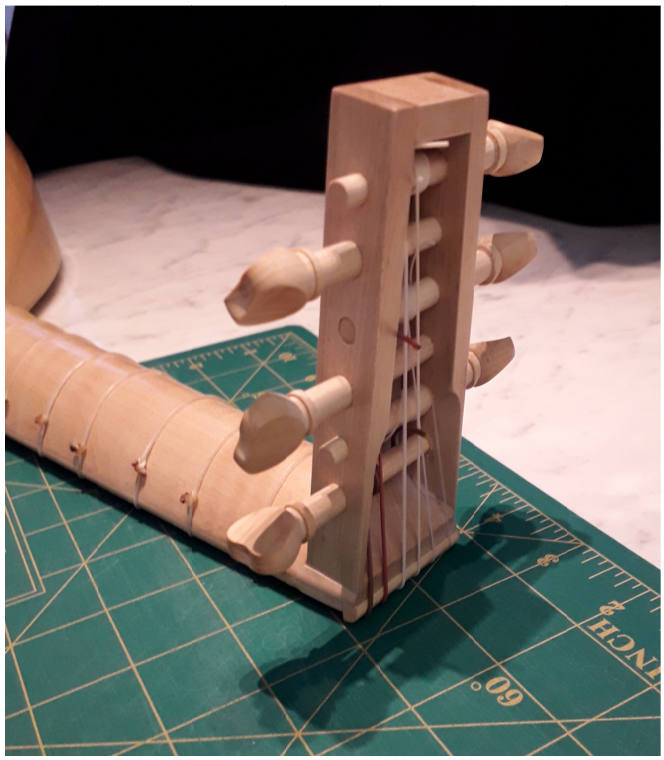

De toets.
De toets op het schilderij is ook uit een lichtkleurige houtsoort gemaakt. Welke juist is moeilijk te bepalen. Wij kozen voor steenbeuk omdat dit een harde houtsoort is.
De toets wordt voorlopig op dikte geschaafd, op grootte gezaagd en op de hals gelijmd.
Achteraf wordt de vorm aan de toets aangepast en vooral de dikte zo geschaafd dat de juiste actie ontstaat. Dit is heel belangrijk i.v.m. het speelcomfort.
Op het schilderij is er ook een kleine versiering tussen de toets en het blad. Wij hebben die ook gemaakt met een stukje buxus, afgezoomd met perelaar fineer.
Aan de kant van de sleutelkast komt nog een brugje waarin de plaatsen van de snaren later ingevijld zullen worden maar eerst moeten de frets geplaatst.

De frets
De frets zijn van darm gemaakt en verschillen van dikte: bij de sleutelkast zijn ze dikker en dan lopen de diktes af. Laatste frets blijven even dik.
De frets worden met een speciale knoop stevig geknoopt en naar de juiste plaats geschoven.
De plaatsing van de fretjes is op het schilderij niet realistisch. Voor ons rees de vraag in welke stemming wij ze zouden zetten? In de middeleeuwen werd er gemusiceerd met de Pythagoras stemming. In de renaissance werd dat dan middentoons. Wij besloten Pythagorees te gaan maar al spelend ondervonden wij wel problemen met de samenklank van de noten wanneer wij eenstemmig spel verlieten en meerstemmig wilden spelen. Gelukkig kan je de frets verschuiven en aanpassen!

Over de afwerking geeft het schilderij ook geen uitsluitsel. Het gebruik van schellak was in de 15de eeuw wel bekend maar er werd nog niet gepolierd. Ook hier hebben wij het historische pad wat verlaten en de hals en de klankkast hebben wij lichtjes gepolierd. Op het klankblad komt was.
Dan komt natuurlijk het moment waar wij de het hele bouwproces naartoe geleefd hebben: het besnaren en eindelijk bespelen van de luit. Een fijn moment.

Ondertussen, op 19 augustus ll. speelden Oltremontano en Psallentes het concert in het kader van Laus Polyphoniae in de St Pauluskerk in Antwerpen en hebben de aanwezigen na 5 eeuwen Memling kunnen beluisteren.

Foto:Vedel en Memlings Musicerende engelen linkerpaneel KMSKA Antwerpen

Interview MET FRANK WALLACE, componist, luitenist, gitarist

Gilbert Isbin

Tell us something about your musical background, your musical influences, styles, etc.
As a kid in the 50's and 60's, I listened to it all. The radio was on, but my family watched the variety shows on TV, and listened to musicals and classical music a little. So I saw Sammy Davis, Jr. and Sinatra, Sonny and Cher, the Beatles on the Ed Sullivan Show, you name it. By my mid teens, I was listening to jazz, rock, folk, Broadway, flamenco and classical guitar, Wes Montgomery, Buddy Rich, the Supremes, South Pacific, the Romeros and Segovia. Never played rock and only fooled with jazz, but at the San Francisco Conservatory of Music in the early 70's there was a big emphasis on world music and new music while my choral director and second guitar teacher introduced me to Renaissance and Baroque music. Hair (the musical) was playing constantly at our college too!
I'm thrilled Gilbert that you mention hearing all of that in my compositions. Philosophically, I think it is more honest to embrace your environs than to adopt some intellectual posture. So I freely borrow, though I have the sense that something is emerging from my soul, not that I am actually borrowing, it's part of me deep down.

Who or what inspired you to take up composing?
My wife Nancy challenged me to take it further after I started writing little ditties for my young students in the mid-nineties. In my mid-forties already, I was pretty disillusioned and bored with the life of a touring artist, so I started teaching kids and that was the seed.

How did you become interested in composing contemporary music for the lute ?
I began composing for solo guitar. It came most naturally as it was my early training and I had been exposed to the great modern Bream repertoire. But lute and vihuela music had consumed me for two decades (exclusively in the 80's) and I was adept at playing lutes the first half and guitar the second half of a performance. As Nancy and I started performing my music in the late 90's, it was only natural to write lute songs to be used in our concerts. Those were Duo LiveOak concerts and so I did not do a lot of solos in that context. Writing guitar solos came naturally, but lute songs were also part of my nature by that point. I had done many intabulations to fulfill my passion for singing and self-accompanied song. Programming a Renaissance concert with forty 2-minute long songs is a drag. So I had the idea of writing song cycles to alleviate that problem. There becomes a deeper purpose to each song, a larger context, both compositionally and in performance, and that was a great motivation. Not to mention that it was a way of collaborating with Nancy, both as a poet and editor.

My first efforts were quite derivative of the Renaissance style, for example the first song of **Voices in the Dark** is pretty much a Narváez *fantasía*. One of my first guitar pieces, **Quadrangle**, also has a section of the same style, though surrounded by jazz/blues modern elements.

How would you characterise your compositional language?

I just mentioned my early derivative style. That developed into what I call a modal dissonance period where I used seconds and sevenths a lot to create dissonance more or less within a given mode. My best lute piece, **Woman of the Water**, is very much in this style at the beginning. Perhaps I like it so much because you can see my lute style evolving from song to song. I use some koto-like percussive strums, and some fairly Romantic chromaticism as well as guitar style arpeggios. Beginning in 2005 with **The Elements** and **Sonata #1**, guitar solos, I began to explore a broader textural and tonal palette. It was intentional, but I can't say I had any particular influence, simply a desire to change, evolve, explore and not get stuck. In 2011 with **Epitafo a un Pájaro**, I began to use some aleatoric systems to develop seed ideas, usually deriving pitch patterns from the names of the poet or person I was dedicating the piece to. Perhaps to honor my path, I often chose both diatonic and chromatic sets of notes. These ideas are then freely employed and dictate form themselves. I have yet to explore these concepts on the lute - but I would love to.

Which non-musical influences have affected your music the most ?

Poetry I would have to say, though all the arts interest me. My wife retired from singing in 2011 and has been painting and writing a play ever since – it's very inspiring to see her grow in new ways. Her paintings and photographs have adorned the covers of several of my CDs now.

Even more influence is probably nature itself. We live in the midst of the New Hampshire

forest, for 33 years now, surrounded by silence. I can't say at all how this has affected my music, but it is a deep source of energy. Others have commented that I seem to be a very New England composer as I have titled some pieces on nearby locations. I honored my own birthplace in **Father Said**: (poems from Texas by my grandfather); I wrote **Cacti** for an Arizona guitar ensemble, etc.

I hear influences of medieval, renaissance, baroque, contemporary classical, avant-garde but also blues and jazz, which makes your music very rich and highly creative. Did you study all these styles ?
To varying degrees, yes. I don't consider myself to have a very good ear, I could never pass a dictation test these days, nor an advanced theory class! But somehow my explorations in composition seem to lead me down new paths and I freely borrow and contrast any styles that seem to function well together. As I mentioned earlier, I am not interested in a particular intellectual stance, so I borrowed some quotes from machaut in **Pearly Everlasting** (to honor John Fleagle for whom the piece was a memorial), but the chromaticism in **The Moment** from **Woman of the Water** is reminiscent of **Tristan und Isolde** by Wagner! I've never had a formal composition lesson nor advanced theory.

You are also an excellent songwriter, tell me more about your influences, the choice of the lyrics, your approach, compositional techniques in writing lute songs.
I do love writing songs, and I have the highest respect for three great song-writers: John Dowland, Franz Schubert and Benjamin Britten. They all wrote magnificent duets - the instrument is always an integral part of the song, an equal partner. Having a poem to begin with organizes your thinking. Emotions are predetermined, length is suggested, expression of the words is paramount. I am astonished at some modern songs that seem to glory in ignoring the humanity of the words. The voice is often set too high, the accompaniment inappropriate or too complex. The accompaniment should have character, independence and musical interest, but never overshadow the voice. The opposite is true as well, if the voice is set too high, the words are harder to enunciate and the expression is more limited.

Tell us something about your working method as a composer of lute music.
Pencil and tablature paper, lute in hand. I typically improvise a little, though I am not a true improviser. I might start with simple warm-ups even and then start to vary them, always the poem in front of me while I search for a place to start. I might read out loud to get a feel for expression, dynamic, and rhythm of the words. I'm not trying to be true to the words in any other way than my deepest reaction to them. Once I begin, I write a few notes at a time. Sometimes it flows easily for awhile, then it stops and I go back to the beginning and see where I've been. This often gives rise to an idea for how to re-use material in a new way, so that the piece is like waves lapping over each other, slowly progressing towards the shore and *terra firma* – a finished composition.

You published the book The Art Of Flemish Song, with wonderful arrangements for voice and lute, which can be heard on Live Oak's recording of the same name with Nancy Knowles, your wife How did you become interested in the Flemish art song ?
There are at least two threads on that story. The director of the group in which we met, the Quadrivium, explored every region in Europe musically. One favourite composer became a regular in her concerts, Pierre de la Rue. I loved Binchois. A few years later, Live Oak began specializing in Spanish music and we quickly discovered how much the Flemish had infiltrated the courts by the late 15th century, Italy as well. Some of their works, their adopted style, became our favorite "Spanish" and "Italian" music. Folks like Willaert, Verdelottto, Peñalosa, Cornago. We gave a concert once at the Segovia palace of Isabela and the sponsor gifted us a beautiful reproduction of the *Cancionero de Segovia* from the late 15th century - largely Flemish composers!

What is your approach in dealing with tradition whilst also searching for a new style ?
I let the tradition show itself however it wishes. I'm not afraid of imitation of style, though I don't want to get stuck there. I do want to interfere or challenge the style that you thought was set. Let's change it up, alter perspective, turn something inside out.

Do you improvise and what does improvisation mean to you and what, to you, are their respective pros and cons?
No, I am not an improviser, though I use it as I mentioned above. I can't say I listen to jazz any more because I find it often seems like a medium for performers to show off too much. The form gets lost to me - but I'm not talking about the greats - Miles and John, etc. They

are always an inspiration and, of course, occasionally I stumble on new work that blows my mind. I don't follow it though.

I strongly believe that the lute world need more new works. What potential do you see in contemporary lute music ?
In terms of song, lute composers need to use modern poetry and not rely on ancient words. Given modern copyright problems, that might mean writing his/her own poetry or that of a friend. I have done all the above. I profoundly believe that greatness comes from embracing your own world. My current illness has reaffirmed that belief a thousandfold! So it is not necessary to use famous poets, sad that that is.

Which work(s) of your own are you most surprised by, and why?
Great question! But tough. I'll choose two, if I may. **Woman of the Water** and **Epitafio a un Pájaro**. **Woman** because of the progression of styles and the incorporation of new techniques for lute, as was well as it's large scope (20 minutes). **Epitafio**, also for its breadth, lush scoring (flute, mezzo, two guitars), and the development of new compositional techniques as mentioned earlier.

What is your opinion about the future of the lute ?
I think I agree with you Gilbert - the repertoire must grow. There is so much potential that does not seem to interest people quite yet. There is nothing wrong with loving the past and learning from it, as we have seen in the past few decades. But all endeavors must expand and grow - it is only natural. The I Ching says, "In the words and deeds of the past there lies hidden a treasure that men may use to strengthen and elevate their own characters."

How, do you feel, could contemporary lute compositions reach the attention of a wider audience?
Ha! Sting needs to write, commission and record, or better yet, produce others recording new songs. Good songs, not pop songs. I'm not a fan of new age noodling on Renaissance themes. Audiences may enjoy it, and certainly a little is fun as closers or encores, but I'm primarily interested in serious composition. That does NOT mean it has to be avant-garde or unpleasant to listen to. That's a misconception in my book. But too much new music does seem to have a shtick - it's minimalism to a fault, or it's odd instrumentation to be cool. Write what moves you, not what will impress a particular audience. authenticity is the word. More people need to compose out of the box, so to speak, explore the sensual sonority of this great instrument, but be authentic!

To be honest, I have not paid much attention to what's going on in the lute world recently, but I have long felt that recording technique needs to change, along with the attitude that soft is good. There is a culture of understatement, that the lute is a quiet instrument that shouldn't be pushed, that it is naturally reserved. But this restrains the emotions too much and can you imagine that Henry VIII wanted his lute players to be reserved?!

People used to be amazed, seemingly offended, at the volume I could get out of a lute. I always felt I was simply seeking full resonance and full bodied beautiful tone. Some thought I over-strung the tension on my instruments, but I never had an instrument have any problems. I want to balance the singer, both in concert and in recording. One crucial aspect is missing in a recording – the visual and three dimensional aspect of life. That must be counterbalanced by recording technique. If you listen to **The Art of Flemish Song**, recorded in the old style, it is too cold, the sound lacks intensity, physicality and directness. It was done with fabulous mics placed to capture the room with a "natural balance." A failed concept in my book. Compare that to our 2002 CD **Piva**, which is closer mic'd, but with plenty of room resonance, and you will hear what I mean.
I am very proud of the engineering I did on **Piva.** I have done the recording, editing and mastering on all our CDs since 1997. I was never satisfied with our earlier sounds, even when we hired the best of the best. Something was always missing. And so we experimented a lot throughout the 90's and I finally felt ready. Getting the balance, and the voice itself, is not easy, so I finally had the idea of sitting, or standing, on either side of the two main mics, facing each other. Nancy had a voice mic as well, so I had some control afterwards in the balance in case she leaned forward, etc.

Another aspect of **Piva** I like is the use of various instruments from bass to alto. Since the lute does have less dynamic range than modern instruments, this is a great way to add colour as well as breadth of tessitura.

What I'm trying to say is the lute world has to change before we change anyone else! We won't reach a larger audience unless we alter our attitudes, and embrace a broader spectrum of expression and style.

Bezoek Frank Wallace's website : https://gyremusic.com/product_tags/lute-music/

Louys de Moy TREE Edition

Thanks to the facsimile edition by TREE
the following Audio CD has been made,
a world premier recording: price EUR 14,99

Lieder für ein fürstlich Brautpaar
Airs de Cour by Louys de Moy

Unter dem Titel »Lieder für ein fürstliches Brautpaar« hat das Ensemble »Due sopra il Basso« eine CD mit Renaissancemusik des Hofmusikers Louys de Moy herausgegeben. Es ist weltweit die erste Einspielung dieser Musik, deren Notendrucke und Manuskripte in der Sondersammlung der Rostocker Universitätsbibliothek aufbewahrt werden.

Zum Ensemble »Due sopra il Basso« gehören der Countertenor Johannes Wieners, der Bariton Jonathan Boudevin und der Lautenist Max Hattwich. Die drei Musiker haben alle an der Hochschule für Musik und Theater Rostock studiert und sich dort kennen gelernt. Auf der Aufnahme zu hören sind zudem Lea Rahel Bader an der Gambe und Liane Sadler an der Traversflöte. Anlass für das Projekt gaben die Jubiläen der Hansestadt Rostock, der Universität Rostock und der Universitätsbibliothek.

En traversans; Puis que vos ans; Sonnes trompettes; La Rogale; Padvana de Embden; Nous voudrions; La Sarabande; Ballet par Ballart; Quel espoir; Allez aux champs; La Vigone; La seconde Avigone; Padvana d'Aurick; Afin que celuy;Gentils Frisons; La Princesse; Mon Pere n'a pas voulu; Courante de Madame;Je suis desheritee; Padvana de Witmund; Soyes donc plaisant; Padvana de la Gridt; Courante par de Moy; La Spagnolet+Guedron: Quel espoir+Moulinie: Ha! Compagnons

https://www.jpc.de/jpcng/classic/detail/-/art/due-sopra-il-basso/hnum/9444215
Due sopra il Basso Label: Castigo, DDD, 2018 Bestellnummer: 9444215 Erscheinungstermin: 26.8.2019

Hirsch Siena

André Nieuwlaat

In mijn artikel "Een nieuwe interpretatie van de Hirsch en Board luitboeken" (onlangs gepubliceerd in het Jaarboek 2019) heb ik in noot 3 melding gemaakt van een concordans, die tot nu toe nog niet bekend was, maar die onlangs ontdekt is door Tristan von Neumann.
Het gaat om een fantasia die, voor zover ik weet, uitsluitend in deze twee bronnen te vinden is: in het Hirsch luitboek (in de British Library te Londen) en het Siena luitboek (in de collectie van het Nederlands Muziekinstituut te Den Haag).

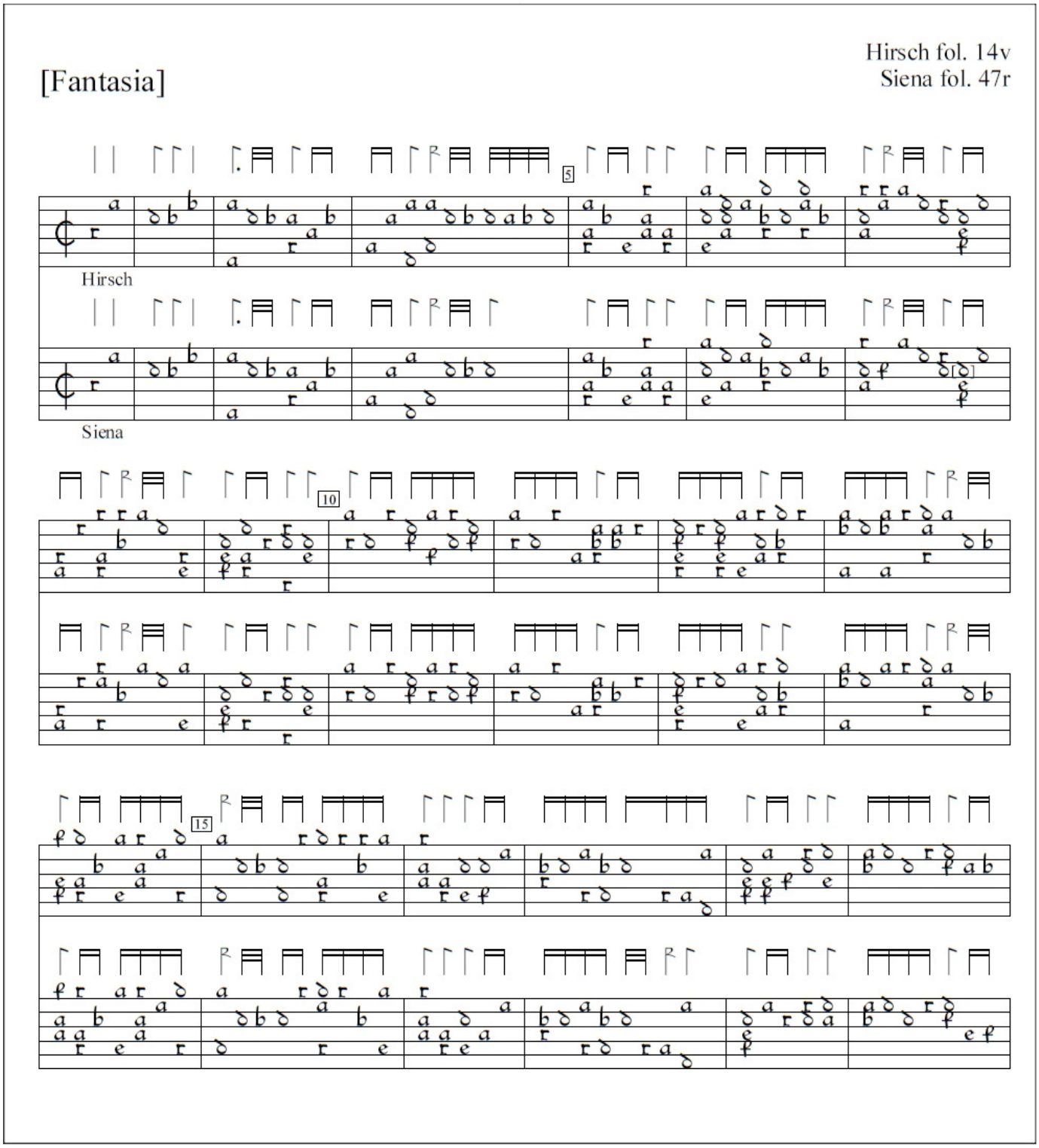

Beide bronnen worden bij benadering gedateerd op ca. 1595, wat natuurlijk interessante vragen oproept over de relatie die mogelijk tussen beide bronnen bestaat. Hieronder de partituren van beide versies - met dank aan Tristan von Neumann!

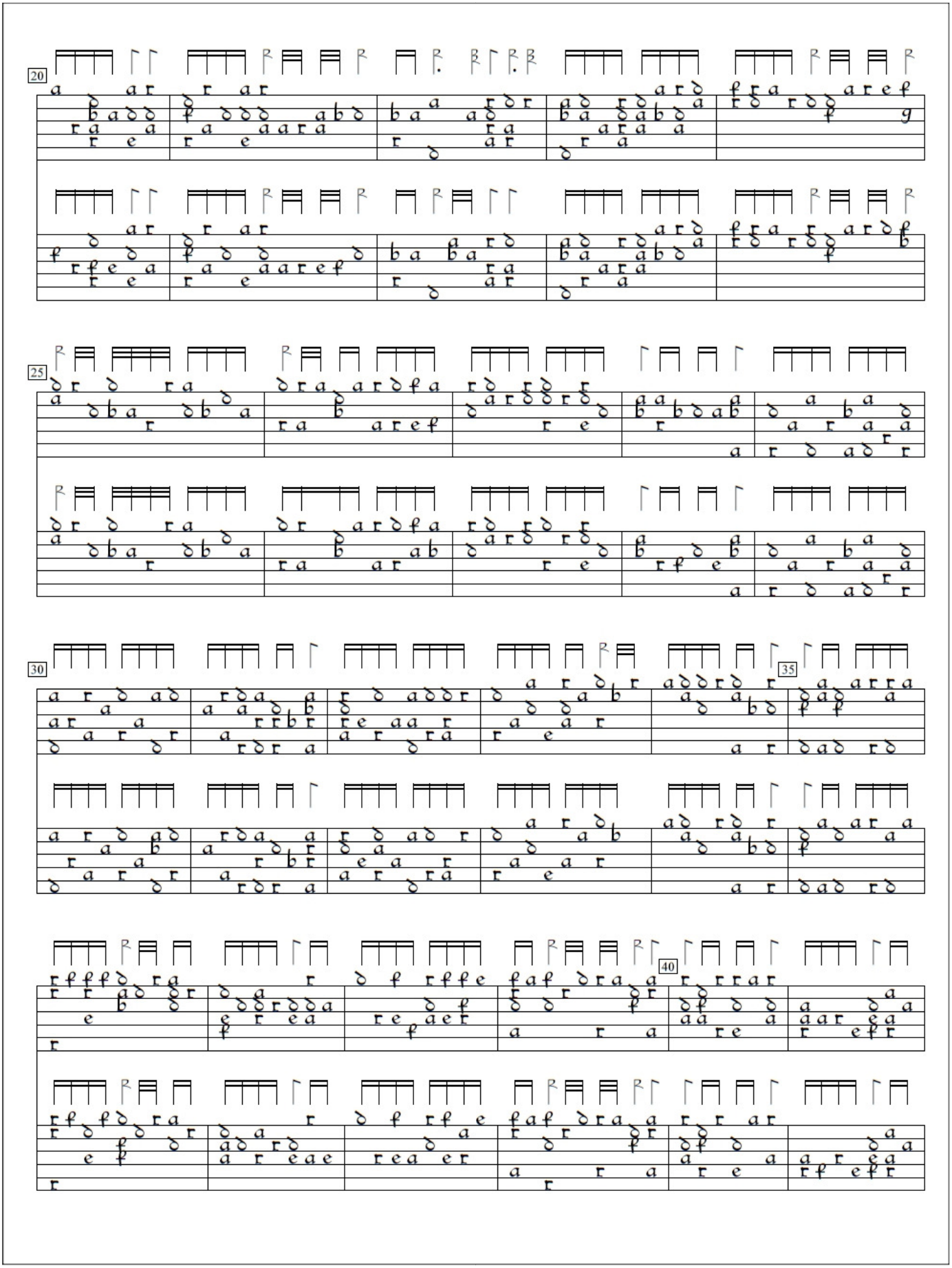

Tinnen speld in de vorm van een luit. Holle achterkant, alleen aan de kop versierd met zes ringen. Achterzijde restant van speld.
Objectnummer 77632 Museum Rotterdam Periode 1300/1500
Bodemvondst Binnenrotte, tussen voormalige Spaarbank en Markt, hoek Spaarbankstraat.
https://www.modemuze.nl/collecties/tinnen-speld-ofwel-broche-de-vorm-van-een-luit

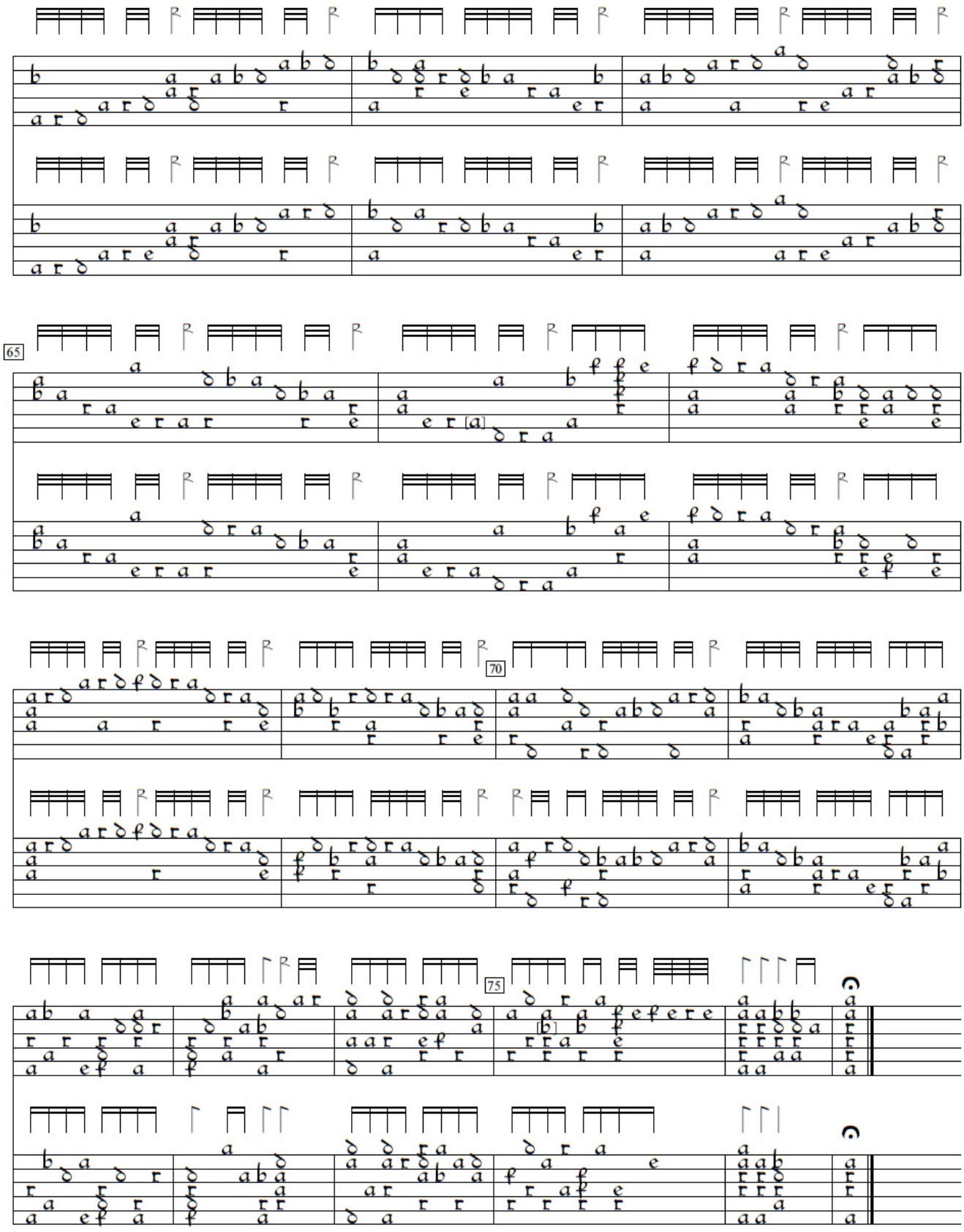
65
70
75
C
C

Zoekertjes Petites annonces

10-korige luit van Jacob van de Geest in uitstekende conditie
Zeer geschikt voor beginners, inclusief harde casing
Vraagprijs: € 1800
Aurel Baele aurel.baele@gmail.com 0486 365 783

Memling Musicerende engelen:

CMB project 2019 zie p. 4
Hieronder afbeelding van de harp, vedel en luit

Bernhard Hofstötter

Berhard Hofstötter, speelde al eens op de 20ste luitdag 23 oktober 2016 op een originele barokgitaar gebouwd door Sellas, foto rechts, de foto boven met barokmandoline is van zijn recital op de afgelopen luitdag 13 oktober 2019

Journée du luth 13 oct. 2019 Luitdag

C. Ballman Partimento

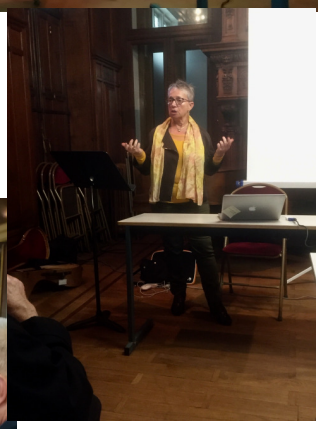

Twee felgesmaakte recitals op onze 23e luitdag, veel vaste waarden als Wolfgang Früh ,Renzo Salvador hier rechts Dirk De Hertogh met dir. Vincent Fontaine en hieronder zijn CMB discipelen te gast als bouwers.

Er zijn nog zekerheden in het leven…

Jo Van Herck

Bijvoorbeeld dat je ieder jaar opnieuw terecht kunt in de mooie muziekacademie van Woluwe voor de bijeenkomst van de Belgische Luitacademie; dat ik, komend uit het metrostation, steevast verkeerd loop op dat Montgomeryplein; dat er niet alleen cake en koekjes, koffie en wijn op me wachten maar ook een warm weerzien met luitisten uit heel België (plus Duitsland, Catalonië, enz.). En een gevarieerd programma natuurlijk, met lezingen, concertjes, samenspel, en free podium. Plus een weelde aan uitgestalde instrumenten, partituren en CD's.
Ik schrijf dit met op de achtergrond de heerlijke CD "Fantasia Bellissima" van Bernhard Hofstötter. Deze sympathieke rasmuzikant vergastte ons op een recital met muziek van Sanz, Roncalli en de minder gekende Francesco Asioli, gebracht op barokgitaar. Om dan af te sluiten met een adagio van Roberto Valentine en een partita van Filippo Sauli, die Bernhard speelde op een schattige piepkleine barokmandoline (veel aahs en oohs en "jamais vu un instrument comme ça"). Het leek een aartsmoeilijk instrument, en dat is het waarschijnlijk ook. Ons enthousiaste applaus werd beloond met twee mooie bisnummers.
Na de lunch was het de beurt aan de luitklas van Jurgen De bruyn. Met Tristan Droillard als uitstekende zanger en Thomas De Mey als luitvirtuoos, werd een mooi programma gebracht met "Frottole" als titel en dus muziek van Dalza, Cara, Tromboncino, Spinacino, enz. Twee van deze stukken deden nadien dienst tijdens de samenspelsessie, alweer zeer boeiend geleid door Jurgen.
Ik sprak van lezingen en een free podium, maar die heb ik jammer genoeg niet kunnen bijwonen en hoop dan ook op een verslag, misschien van onze Waalse vrienden? Mijn gemeende dank inmiddels aan het bestuur en alle medewerkers, deze luitdag blijft iets om iedere keer naar uit te kijken.

Jo Van Herck

Wolfgang Früh, een trouwe deelnemer die ons naast partituren ook snaren en draaglinten bezorgt

Erik De Smidt & Aurel Baele testen een luit

CMB stand

Dirk de Hertogh, leraar luitbouw aan het CMB in gesprek met Bernhard Hofstötter en zijn viendin

Algemene ledenvergadering

Journée du luth 13 oct. 2019

Francoyse Mélotte

Aujourd'hui 13 octobre 2019, le soleil est avec nous. Nous sommes accueillis dès 9 heures dans le magnifique bâtiment néo-gothique de l'Académie de Musique de Woluwé-Saint-Lambert, où nous attendent des boissons chaudes et des petites viennoiseries, tandis qu'à l'étage, les différents exposants installent instruments, partitions et accessoires divers pour luthistes.

A 10 heures, nous sommes un petit groupe de passionnés pour écouter la conférence de Christine Ballman sur le "partimento". Chaque intervention de Christine, notre présidente, est très enrichissante : quel que soit le sujet, elle démontre à chaque fois son sens de la pédagogie. Elle a l'art de rendre accessibles toutes sortes de sujets, ici le partimento, illustré de nombreux exemples projetés sur écran, un résumé se trouve dans votre yearbook. Ce résumé a permis à ceux qui ont entendu la conférence d'examiner à l'aise les exemples musicaux. Bien-sûr, nous ne sommes pas devenus des spécialistes, mais notre intérêt a été éveillé et certains ont déjà repéré quelques schémas évoqués par Christine en écoutant le concert de Bernhard Hofstötter qui succédait à la conférence.

Ce luthiste talentueux est déjà bien connu des habitués de la Journée du Luth. Cette fois-ci, il nous a régalés d'un concert de guitare et de mandoline baroques. Une mention spéciale pour la mandoline baroque dont la sonorité cristalline a charmé toute l'assemblée.

Ce ravissant instrument ne ressemble pas à la mandoline napolitaine que tout un chacun connaît, mais plutôt à un luth miniature à 6 chœurs.

L'heure suivante était libre et nous a permis à tous d'admirer l'exposition des instruments. Renzo Salvador nous présentait des instruments à l'ornementation extraordinaire de raffinement. J'ai été très impressionnée par une suberbe "chitarra battente". L'école de lutherie de Puurs, représentée par des professeurs et des élèves exposait un grand nombre d'instruments divers, de la guitare Renaissance au luth baroque à 13 chœurs. Wolfgang Früh était là aussi avec des publications de la Société française de Luth.

A 14h30, le concert suivant, présenté par le professeur de luth de l'Académie de Woluwé et un groupe de ses élèves proposait un programme de musique de la Renaissance pour chant et ensemble de luths — le programme était passionnant. Le chanteur Tristan Droillard à la voix puissante et veloutée à la fois, à la diction impeccable a particulièrement séduit ainsi que le luthiste soliste, Thomas De Mey, virtuose. L'alternance de parties solo et de groupe apportait une variété très agréable.

Quelques passionnés ont pu ensuite se réunir autour de Jurgen De Bruyn pour exécuter une lecture dirigée de deux œuvres de la Renaissance "a la guerra" de Bartolomeo Tromboncino et "di tempo in tempo mi si fa men dura" d'Eustachius De Monte Regalia Gallus. Ainsi nous avons pu savourer le plaisir de jouer ensemble et d'entendre prendre forme des œuvres (entendues lors du concert précédent) grâce aux conseils de Jurgen.

La journée se clôturait ensuite autour d'un apéritif propice aux conversations entre les artistes, artisans et visiteurs du jour.

Francoyse Mélotte, à gauche

Jurgen Hess à droite

Rumeurs Geruchten @ Internet

Italiaanse luitspeler in Spa
Francesco Rasi (1574-1621) was zelf van adel en Giulio Caccini was zijn leermeester. Rasi zelf zong mooi en speelde chitarrone. Hij werd aangezocht door verschillende heersers om aan hun hof te werken en was van 1598 verbonden aan het hof van de Gonzaga's. Met zijn broodheer bertog Vincenzo Gonzaga bracht hij samen met Claudio Monteverdi in 1599 een bezoek aan de Lage Landen en ook aan de stad Spa.
Dit alles en nog veel meer kunt u lezen in een artikel dat online raadpleegbaar is op:https://www.academia.edu/31136797/La_Sirena_il_Cardinale_e_il_Duca_the_fame_and_fortune_of_Adriana_Basile?auto=download

Het gaat over de zangeres Adriana Basile, afkomstig uit Napels, die zichzelf begeleidde op harp en Spaanse gitaar en over de vroegste vormen van Alfabeto, het letterschrift om akkoorden in symbolen aan te duiden voor barokgitaar.

Susan Price Explains Lute Fret Tightening
To those of you who didn't see my video I posted on Facebook?
Here is my method for tightening loose frets by burning the knot again in a special way.
Here is my -painfully- obvious method for tightening lute frets. Don't be caught in public with shims under your.frets

Cd
Jo Van Herck

A wonderful CD: **"Traditional Catalan Songs for voice, lutes and viol".** It was recorded in July 2018 by a group called "The Canigo Early Music Ensemble" and has 29 numbers, including versions of "El comte Arnau", "Els Segadors" and "El Cant des Ocells", each arranged for 2 renaissance lutes. There are also songs arranged for bass viols, for baroque guitar solo, etc. Plus of course a lot of vocal numbers with a soprano called Marta Garcia Cardena. The reference is Brilliant Classics 95975

RedHerring baroque ensemble
Italia per sempre
Niet alle componisten verlieten hun geboortestreek om een carrière te kunnen uitbouwen in grote Europese centra. Onder de Italiaanse componisten die binnen de grenzen van hun geboorteland bleven, bevinden zich zowel klinkende namen als Albinoni, Scarlatti en Marcello als vandaag nagenoeg onbekende componisten zoals Leo, Fiorenza en Mancini. De meeste van hun composities vallen op door een erg persoonlijke stijl en een extravagantie die buiten de mainstream barokmuziek valt. Napels was een stad met een bloeiend muziekleven en niet minder dan vier conservatoria. De plaatselijke archieven bevatten nu nog steeds onontdekte muzikale schatten. RedHerring presenteert een aantal vrijwel onbekende parels uit de periode 1700-1750.
Uitvoerders:Annelies Van Gramberen, sopraan | Marianne Herssens, Dirk Vandaele, viool | Jan Bontinck, cello | Philippe Malfeyt, gitaar & teorbe | Guy Penson, klavecimbel | Patrick Denecker, blokfluit & artistieke leiding
Cantaten van A. Scarlatti, L. Leo en F. Mancini naast instrumentale werken van N. Fiorenza en D. Sarri Antarctica AR 014

We danken allen die reeds hun lidgeld gestort hebben. Mag ik echter aan alle anderen een oproep doen om het lidgeld voor 2020 te betalen of geef gewoon een permanente jaarlijkse opdracht aan uw bank.
Indien u niet zeker bent of u al betaald hebt voor het lopende kalenderjaar, stuur dan een mailtje naar onze penningmeester Frank Schaffels, die kan het u al dan niet bevestigen. frank.schaffels@gmail.com
Wie lid is krijgt de electronische nieuwsbrief, zoals deze met nieuwsjes, concerten, nieuwe cd's en uitgaven en het gedrukte jaarboek met de meer musicologische artikelen van blijvende waarde.
Dank bij voorbaat, G. Schamp

Nous remercions ceux d'entre vous qui ont déjà payé leur cotisation. Pouvons-nous demander aux autres de bien vouloir verser leur contribution pour 2020, ou de faire un ordre permanent pour ne plus devoir y songer. Si vous n'êtes pas sûr d'avoir payé, envoyez un courriel à Frank Schaffels*qui pourra vous fournir l'information.*frank.schaffels@gmail.com
Les membres reçoivent le newsletter, comme celle que vous lisez pour l'instant avec les nouvelles, agenda de concerts, recension de publications et de CDs, ainsi que le yearbook en version papier, qui contient les articles plus musicologiques.
Merci d'avance!
Christine Ballman

mededeling:
Hernieuwing lidgeld 2020
- 25.00 EUR (België)
- 30,00 EUR (Buitenland)
- 30,00 EUR of meer (erelid)
- 10,00 EUR (student)
te storten op rekening:
BE92 0636 1463 9323

communiqué :
Cotisation 2020
- 25,00 EUR (Belgique)
- 30,00 EUR (étranger)
- 30,00 EUR ou plus (membre d'honneur)
- 10,00 EUR (étudiant)
sur le compte
BE92 0636 1463 9323

De Belgische Luitacademie / Académie belge du Luth,
17 Av. Dr. Decroly, 1180 Bruxelles-Brussel
BE92 0636 1463 9323 Nieuw nummer

Met dank voor uw milde steun

Merci pour votre aide

De Belgische Luitacademie is een feitelijke vereniging die als doel heeft contacten te leggen tussen de luitliefhebbers in België.

L'Académie belge du Luth *est une association de fait dont le but est de favoriser les contacts entre les passionnés du luth en Belgique.*

Secrétariat-Secretariaat & Rédaction -Redactie :

Greet Schamp
Prins Boudewijnlaan 133, B-2650 Edegem
tel & fax : 03 289 01 19
E-mail : contact@lute-academy.be
Internet site : www.lute-academy.be
Compte bancaire / Bankrekening : **BE92 0636 1463 9323**

Les articles publiés n'engagent que la responsabilité de leurs auteurs .
De artikels verschijnen onder de verantwoordelijkheid van de auteurs.